

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

НАУКОВИЙ ВІСНИК
УЖГОРОДСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ISSN 2524-0609

Серія

ПЕДАГОГІКА

СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Збірник наукових праць

Випуск 2(53)

Ужгород – 2023

Науковий вісник Ужгородського університету.

Серія: «Педагогіка. Соціальна робота».

Випуск 2 (53) ' 2023

– науково-практичний журнал у галузі педагогіки, в якому висвітлюються актуальні питання методології та історії педагогіки, теорії і практики навчання, теорії і практики виховання, теорії і методики професійної освіти, соціальної педагогіки, соціальної роботи, сучасних педагогічних технологій та інших галузей педагогічної науки.

Редакційна колегія

Головний редактор: Бартош Олена – кандидат педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)

Заступник головного редактора: Козубовська Ірина – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)

Члени редколегії:

Воротникова Ірина – кандидат педагогічних наук, доцент, Київський університет імені Бориса Грінченка (Україна)

Голоніч Ян – доктор філософії у галузі соціальної роботи, Університет Коменського в Братиславі (Словаччина)

Данко Дана – кандидат педагогічних наук, доцент, Ужгородський національний університет (Україна)

Канюк Олександра – кандидат педагогічних наук, доцент, Ужгородський національний університет (Україна)

Кузьма Ірина – кандидат педагогічних наук, Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна)

Микитенко Наталія – доктор педагогічних наук, професор, Львівський національний університет імені Івана Франка (Україна)

Олексюк Наталія – доктор педагогічних наук, професор, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна)

Опачко Магдаліна – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)

Оросова Рената – доктор філософії у галузі педагогіки, Кошицький університет імені Павла Йозефа Шафарика (Словаччина)

Повідайчик Оксана – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)

Попадич Олена – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)

Попович Анна – кандидат соціологічних наук, доцент, Ужгородський національний університет (Україна)

Розлуцька Галина – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)

Сміла Іоанна – доктор педагогічних наук, доцент, Жешувський Університет (Польща)

Сокол Мар'яна – доктор педагогічних наук, професор, Тернопільський національний медичний університет імені І.Я.Горбачевського (Україна)

Станчак Ярослав – доктор філософії у галузі соціальної роботи, доцент, Університет Коменського в Братиславі (Словаччина)

Станцієне Далія Марія – доктор гуманітарних наук, професор, Клайпедський університет (Литва)

Ткаченко Павло – кандидат педагогічних наук, доцент, Житомирський національний агроекологічний університет (Україна)

Товканець Ганна – доктор педагогічних наук, професор, Мукачівський державний університет (Україна)

Товканець Оксана – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)

Шандор Федір – доктор філософських наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)

Шемпрух Йоланта – доктор педагогічних наук, професор, Жешувський Університет (Польща)

Шищенко Інна – кандидат педагогічних наук, доцент, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка (Україна)

Рецензенти:

Леврінц Маріанна – доктор педагогічних наук, професор

Мешко Галина – доктор педагогічних наук, професор

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ № 7972 від 9 жовтня 2003 р.

Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготівників, і розповсюджувачів видавничої продукції Серія Зм №32 від 31 травня 2006 р.

Засновник і видавець:

Ужгородський національний університет, Україна, 88000, м.Ужгород, пл.Народна, 3. Видавництво: вул. Капітульна, 18; e-mail: goverla-print@uzhnu.edu.ua

Адреса редакції:

88017, м.Ужгород, вул.Університетська, 14, факультет суспільних наук, кім.218 e-mail: olena.bartosh@uzhnu.edu.ua Сайт: <http://www.visnyk-ped.uzhnu.edu.ua>

Збірник наукових праць видається з березня 1998 р., двічі на рік.

На підставі Наказу Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020 р. (додаток 4) збірник включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» у галузі педагогічних наук (011 – Освітні, педагогічні науки; 012 – Дошкільна освіта; 013 – Початкова освіта; 014 – Середня освіта (за предметними спеціальностями); 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями); 016 – Спеціальна освіта; 231 – Соціальна робота).

Збірник представлено у наукометричних базах даних, репозитаріях та пошукових системах: Google Scholar (США); Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського (Україна); Index Copernicus – ICV 2022: 83.82 (Польща)

Рекомендовано до друку Вченою Радою ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол № 9 від 26 жовтня 2023 року

УДК 371; 378; 364

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2023. Випуск 2 (53). 161с.

© Ужгородський національний університет, 2023

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
STATE UNIVERSITY
«UZHHOROD NATIONAL UNIVERSITY»

SCIENTIFIC BULLETIN OF
UZHHOROD UNIVERSITY

ISSN 2524-0609

Series

PEDAGOGY

SOCIAL WORK

Collection of Scientific Works

Issue 2 (53)

Uzhhorod – 2023

Scientific Bulletin of Uzhhorod University.

Series: «Pedagogy. Social Work».

Issue 2 (53) ' 2023

– is a scientific-practical journal in the field of pedagogy. Its main thematic areas are the current issues of: methodology and history of pedagogy, theory and practice of teaching, theory and practice of education, theory and methodology of professional education, social pedagogy, social work, modern pedagogical technologies and other areas of pedagogical science.

Editorial Board

Editor-in-Chief: Bartosh Olena – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)
Deputy of Editor-in-Chief: Kozubovska Iryna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Members of the Editorial Board:

Vorotnykova Iryna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine)

Holonič Ján – Doctor of Philosophy in Social Work, Comenius University in Bratislava (Slovakia)

Danko Dana – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Kanyuk Oleksandra – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Kuzma Iryna – Candidate of Pedagogical Sciences, Ternopil Regional Municipal Institute of Postgraduate Pedagogical Education; Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University (Ukraine)

Mykytenko Natalia – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine)

Oleksiuk Natalia – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University (Ukraine)

Opachko Mahdalyna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Orosová Renáta – Doctor of Philosophy in Pedagogy, Pavol Jozef Šafárik University in Kosice (Slovakia)

Povidaichyk Oksana – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Popadych Olena – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Popovych Anna – Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Rozlutska Halyna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Smyla Joanna – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, University of Rzeszów (Poland)

Sokol Mariana – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, I.Ya.Horbachevsky Ternopil National Medical University (Ukraine)

Stančiak Jaroslav – Doctor of Philosophy in Social Work, Associate Professor, Comenius University in Bratislava (Slovakia)

Stanciene Dalia Marija – Doctor of Humanities, Professor, Klaipeda University (Lithuania)

Tkachenko Pavlo – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Zhytomyr National Agro-Ecological University (Ukraine)

Tovkanets Hanna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Mukachevo State University (Ukraine)

Tovkanets Oksana – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Shandor Fedir – Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Szempruch Jolanta – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, University of Rzeszów (Poland)

Shyshenko Inna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, A.S.Makarenko Sumy State Pedagogical University (Ukraine)

Reviewers:

Lórinč Marianna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Meshko Halyna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Certificate of the print media state registration Series KV № 7972 dated by October 9, 2003

Certificate of state registration of publishers, manufacturers, and distributors of publishing products Series 3m №32 dated by 31 May 2006

Founder and publisher:

Uzhhorod National University, Ukraine, 88000, Uzhhorod, Narodna square, 3. Publishing House Goverla: Kapitulna str., 18;

e-mail: goverla-print@uzhnu.edu.ua

Editorial address:

88017, Uzhhorod, Universitetska str., 14, Faculty of Social Sciences, room 218, e-mail: olena.bartosh@uzhnu.edu.ua

Website: <http://www.visnyk-ped.uzhnu.edu.ua>

The journal is being published twice a year since March 1998.

Based on the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 886 of 02.07.2020 (Annex 4) the collection is included in the List of scientific professional publications of Ukraine category «B» in the field of pedagogical sciences (011 – Educational, pedagogical sciences; 012 – Preschool education; 013 – Primary education, 014 – Secondary education (by subject specialties), 015 – Professional education (by specializations), 016 – Special education, 231 – Social work).

The journal is registered in scientometric databases, repositories and search engines: Google Scholar (the USA); National Library of Ukraine named after Vernadsky (Ukraine); Index Copernicus – ICV 2022: 83.82 (Poland)

Recommended for publication by the Scientific Council of Uzhhorod National University, record № 9 from October 26, 2023

UDC 371; 378; 364

Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work. 2023. Issue 2 (53). 161 p.

ЗМІСТ

Бартош Олена, Мигалина Зоряна. БІЛІНГВАЛЬНА МІЖКУЛЬТУРНА ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ПОБУДОВИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В РУСЛІ КРОС-КУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ	9
Бондар Тамара, Симонян Віталій. КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВОКАЛУ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	13
Бондарчук Наталія, Тулайдан Вікторія, Тимочко Олександр. ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ І СТУДЕНТІВ	17
Вансач Петер, Кендерешова Елена. ОСНОВНІ ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ ТА МОРАЛЬНІ ОБОВ'ЯЗКИ ВЧИТЕЛЯ ЩОДО УЧНІВ	22
Варивода Юлія. ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ, СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	26
Вербівський Дмитрій. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	30
Гасвська Олена, Швидкий Дмитро. ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДУ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ПРОЕКТУ З ВИКОРИСТАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ-ФІЛОЛОГАМ.....	34
Гасанова Лейла, Кравченко Оксана. ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИХ НАВИЧОК В УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ.....	40
Гринь Ольга. ЕКОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У США	44
Єнгалічева Ірина. ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ГРУПИ РИЗИКУ: ПЕРЕВАГИ ТА ТРУДНОЩІ	48
Канюк Олександра, Кіш Надія. ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	52
Козубовська Ірина, Козубовський Максим, Палкуш Віталія. ОРГАНІЗАЦІЯ СПРИЯТЛИВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ ГРУПИ РИЗИКУ В США	56
Коломієць Олена, Демиденко Тетяна. СОЦІАЛЬНІ ПРОЄКТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ.....	61
Корнєшук Вікторія, Маценко Ірина. ОЦІНКА, ДОБІР ТА РОЗВИТОК ПЕРСОНАЛУ СОЦІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НА ЗАСАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ НАДІЙНОСТІ.....	67
Леврінц Маріанна, Варга Наталія, Попик Юрій. РОЗВИТОК ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	71
Литвинова Світлана. ІМЕРСИВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ НАВЧАННЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	76
Лібак Наталка. ВИОКРЕМЛЕННЯ ЕТАПІВ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	83
Маляр Любов, Милян Жанна. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ	89
Мулеса Павло, Юрченко Артем, Семеніхіна Олена. ДІАГНОСТИЧНИЙ АПАРАТ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ВІРТУАЛЬНОЇ НАОЧНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	94
Олефіренко Надія, Добрунов Олексій. ОСОБЛИВОСТІ РОЛЬОВИХ ІГОР У НАВЧАННІ ІНФОРМАТИКИ УЧНІВ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ	100

Павлова Наталія. МЕТОДИЧНА РОБОТА ВЧИТЕЛЯ ЯК КОМПОНЕНТА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ «СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ІНФОРМАТИКА)»	106
Петрочко Жанна, Датченко Наталія. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ ЯК ЗАСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЙКРАЩИХ ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ.....	112
Повідайчик Михайло. ЗМІСТОВО-ТЕХНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ	117
Реблян Антоніна, Шулла Богдан. ДОСЛІДНИЦЬКА СПРЯМОВАНІСТЬ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ У НІМЕЦЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ	122
Розлуцька Галина, Гайович Євгенія, Куруц Василь. РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ	126
Сікора Ярослава. КРИТЕРІЙ ТА ПОКАЗНИКИ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	131
Собченко Тетяна, Махновський Сергій. ЗАГАЛЬНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРИРОДНИЧОЇ ГАЛУЗІ	135
Трубачева Світлана. РОЗВИТОК НАВЧАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	139
Удовиченко Ольга, Удовиченко Ігор, Семеніхіна Олена. РЕЗУЛЬТАТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УПРАВЛІНЦІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБИГУ У ВИМІРАХ ЗНАНЬ ТА УМІНЬ	143
Шиманська Віра. ЕТАПИ І ПІДСИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОМУ УСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ СПІЛКУВАННІ МАЙБУТНІХ ЕКОЛОГІВ	147
Шкріба Сабіна. ЛЮДИНА ПОКЛИКАННЯ, А НЕ ТИТУЛІВ: ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ І. ЮЩУКА	152
Штаєр Руслана, Назаров Володимир, Кравець Оксана. МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	156

CONTENTS

Bartosh Olena, Myhalyna Zoryana. BILINGUAL INTERCULTURAL EDUCATION AS A MEANS OF BUILDING THE EDUCATIONAL PROCESS THROUGH CROSS-CULTURAL DIALOGUE	9
Bondar Tamara, Simonian Vitalii. CRITERIA, INDICATORS, AND LEVELS USED TO DEVELOP THE ETHNIC CULTURAL COMPETENCE IN THE PRESERVICE VOCAL TEACHERS IN THE PROFESSIONAL TRAINING.....	13
Bondarchuk Natalia, Tulaydan Viktoriya, Tymochko Oleksandr. PROSPECTS OF MODERNIZATION OF THE EDUCATION FIELD OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF IMPROVING THE QUALITY OF PHYSICAL EDUCATION OF SCHOOLERS AND STUDENTS.....	17
Vansač Peter, Kenderešová Elena. BASIC ETHICAL VALUES AND MORAL DUTIES OF A TEACHER TOWARDS STUDENTS	22
Varyvoda Yuliia. INTERDEPENDENCE OF SOCIAL REHABILITATION, SOCIAL ADAPTATION AND SOCIAL INTEGRATION IN THE SOCIAL WORK FIELD	26
Verbivskiy Dmytrii. INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTION	30
Gayevska Olena, Shvidkiy Dmytro. IMPLEMENTATION OF THE RESEARCH PROJECT METHOD USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE FOR TEACHING THE JAPANESE LANGUAGE TO PHILOLOGY STUDENTS	34
Hasanova Leila, Kravchenko Oksana. FORMATION OF SOCIAL-EMOTIONAL SKILLS IN THE STUDENT YOUTH	40
Hryn Olga. TRAINING OF FUTURE TEACHERS IN ENVIRONMENTAL EDUCATION IN THE USA.....	44
Yengalycheva Iryna. GAME TECHNOLOGIES IN SOCIAL WORK WITH CHILDREN AT RISK: BENEFITS AND DIFFICULTIES.....	48
Kanyuk Oleksandra, Kish Nadiia. DIGITAL COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	52
Kozubovska Iryna, Kozubovskiy Maksym, Palkush Vitaliya. ORGANIZATION OF A FAVORABLE EDUCATIONAL ENVIRONMENT FOR THE AT RISK CHILDREN IN THE USA	56
Kolomiets Olena, Demydenko Tetyana. SOCIAL PROJECTS AS A TOOL FOR IMPLEMENTING INNOVATIONS IN SOCIAL WORK.....	61
Korneshchuk Viktoriia, Matsenko Iryna. ASSESSMENT, SELECTION AND DEVELOPMENT OF SOCIAL ORGANIZATION STAFF ON THE BASIS OF PROFESSIONAL RELIABILITY.....	67
Levrints (Lőrincz) Marianna, Varga Nataliya, Popyk Yury. DEVELOPMENT OF RESEARCH COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS IN HIGHER SCHOOL: FOREIGN EXPERIENCE.....	71
Lytvynova Svitlana. IMMERSIVE LEARNING ENVIRONMENT: A COMPARATIVE ANALYSIS.....	76
Libak Natalka. MARKING OF THE STAGES OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF THE UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE.....	83
Malyar Lyubov, Milyan Zhanna. FOREIGN EXPERIENCE OF TEACHING STAFF QUALIFICATION IMPROVING	89
Mulesa Pavlo, Yurchenko Artem, Semenikhina Olena. DIAGNOSTIC APPARATUS OF RESEARCHING THE RESULTS OF PREPARING TEACHERS TO USE VIRTUAL VISIBILITY TOOLS IN PROFESSIONAL ACTIVITIES	94
Olefrenko Nadiia, Dobrunov Oleksii. FEATURES OF ROLE-PLAYING GAMES IN EDUCATION OF INFORMATION TECHNOLOGY FOR SECONDARY SCHOOL STUDENTS	100

Pavlova Nataliia. METHODICAL WORK OF THE TEACHER AS A COMPONENT OF THE EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL PROGRAM «SECONDARY EDUCATION (COMPUTER SCIENCE)»	106
Petrochko Zhanna, Datchenko Nataliya. INTERNATIONAL EXPERIENCE ON SOCIAL COMMISSIONING IN THE BEST INTERESTS OF THE CHILD.....	112
Povidaichyk Mykhailo. CONTENT AND TECHNOLOGICAL SUPPORT OF THE PROCESS OF FORMING THE COMPETITIVENESS OF FUTURE TEACHERS OF MATHEMATICS	117
Reblyan Antonina, Shulla Bohdan. RESEARCH-BASED STUDENT PRACTICE IN GERMAN UNIVERSITIES	122
Rozlutska Halyna, Haiovych Yevheniia, Kuruts Vasyl. DEVELOPMENT OF DIGITAL COMPETENCE OF YOUNGER SCHOOL STUDENTS IN THE CONDITIONS OF INFORMAL EDUCATION	126
Sikora Yaroslava. CRITERIA AND INDICATORS OF THE LEVEL OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF INFORMATION TECHNOLOGY SPECIALISTS	131
Sobchenko Tetyana, Makhnovskiy Serhii. GENERAL THEORETICAL ISSUES OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN THE NATURAL SCIENCES	135
Trubacheva Svitlana. THE DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL COMPETENCE OF STUDENTS IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW.....	139
Udovychenko Olha, Udovychenko Ihor, Semenikhina Olena. RESULTS OF TRAINING FUTURE MANAGERS FOR THE USE OF ELECTRONIC DOCUMENT MANAGEMENT IN THE DIMENSIONS OF KNOWLEDGE AND SKILLS.....	143
Shymanska Vira. STAGES AND SUBSYSTEM OF EXERCISES FOR BUILDING LEXICAL COMPETENCE IN ENGLISH PROFESSIONALLY ORIENTED ORAL COMMUNICATION OF PROSPECTIVE ECOLOGISTS.....	147
Skriba Sabina. AN INDIVIDUAL OF CALLING, NOT OF TITLES: STAGES IN THE FORMATION OF I. YUSCHUK'S PEDAGOGICAL HERITAGE	152
Shtaier Ruslana, Nazarov Volodymyr, Kravets Oksana. USING INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS	156

УДК 378-057.87(4)
DOI: 10.24144/2524-0609.2023.53.71-75

Леврінц Маріанна Іванівна

доктор педагогічних наук, професор
кафедра філології
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, м.Берегове, Україна
lorinc.marianna@kmf.org.ua
<http://orcid.org/0000-0002-2206-7113>

Варга Наталія Іванівна

доктор філософії (освіта/педагогіка)
кафедра угорської філології
Українсько-угорський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна
natalia.varga@uzhnu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0001-8354-7981>

Попик Юрій Сергійович

аспірант
кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна
yurii.popyk1@uzhnu.edu.ua
<http://orcid.org/0009-0007-3282-9875>

РОЗВИТОК ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Анотація. Науково-дослідна робота є складовою професійної діяльності педагога, яка спрямована на пізнання і перетворення педагогічної дійсності на основі досягнень науки та застосування наукових методів. Результатом такої діяльності є розвиток дослідницької компетентності. Мета статті – дослідити проблему формування дослідницької компетентності студентів у вищій школі європейських країн. Методи дослідження – аналіз наукової літератури, систематизація (для з'ясування ключових понять дослідження), компаративний аналіз (з метою визначення особливостей розвитку дослідницької компетентності студентів у європейській вищій школі), узагальнення (для формування авторських висновків). На основі узагальнення наукових підходів (особистісного, діяльнісного, компетентнісного, системного, знанневого, процесуально-технологічного) дослідницьку компетентність визначено як інтегральну якість особистості, яка передбачає володіння вміннями і способами дослідницької діяльності з метою пошуку знань для вирішення освітніх проблем і побудови процесу навчання. Вивчення особливостей формування дослідницької компетентності студентів у вищій школі Німеччини, Великої Британії, Франції засвідчує про її системність та неперервність. Цей процес реалізується поетапно через навчально-дослідницьку роботу студентів на молодших курсах та наукову діяльність на старших курсах навчання. Загальною тенденцією процесу формування дослідницької компетентності майбутніх педагогів у зарубіжній вищій школі є раннє залучення студентів до науково-дослідницької діяльності. Її ефективній організації сприяють певні педагогічні умови (цілеспрямоване заохочення здобувачів до досліджень, посилення міждисциплінарності) та застосування активних форм і методів навчання: співбесід, практикумів, семінарів, ділових ігор, аналізу ситуацій, практики, стажування, самостійної роботи.

Ключові слова: дослідницька компетентність, науково-дослідницька діяльність, європейські країни, заклади вищої освіти, форми і методи.

Вступ. Прогресивний розвиток вітчизняної педагогічної освіти тісно пов'язаний з освітньою діяльністю вищої школи, зокрема підготовкою майбутніх педагогів. Останні покликані формувати покоління, здатне втілювати в життя найвищі цінності суспільства. Від їхньої компетентності залежить не тільки розвиток педагогічної освіти, а й становлення держави, її стабільність і прогрес. Сучасній вищій школі потрібні педагоги, які не тільки добре володіють фаховими компетенціями, а й здатні оновлювати, удосконалювати, розвивати свою професійну діяльність, використовуючи досягнення сучасної науки. Тому актуалізується потреба у формуванні дослідницької компетентності викладача вищої школи, яка зумовлює володіння знаннями, вміннями та навичками реалізації наукового пошуку, здатністю організувати освітній процес на основі принципу єдності навчання і дослідницької діяльності тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна діяльність та особливості вітчизняної фахової підготовки педагогів перебувають у центрі уваги українських учених А.Алексюка, С.Гончаренка,

Т.Горохівської, О.Дубасенюк, В.Кравця, В.Семиченко, Г.Терешука, М.Ярмаченка; вивченню проблеми змісту педагогічної освіти у зарубіжній вищій школі присвячені роботи Т.Бондар, Б.Вульфсона, В.Поліщук, Л.Романовської, О.Товканець, О.Шия; проблему організації науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти вивчають М.Головань, Л.Козак, С.Кравченко, В.Луценко, С.Сисоєва. Натомість у вітчизняній педагогічній літературі до сьогодні бракує фундаментальних наукових розвідок, присвячених питанню формування дослідницької компетентності студентів у зарубіжних університетах.

Мета статті – дослідити проблему формування дослідницької компетентності студентів у вищій школі європейських країн. **Методи дослідження** – аналіз наукової літератури, систематизація (для з'ясування ключових понять дослідження), компаративний аналіз (з метою визначення особливостей розвитку дослідницької компетентності студентів у європейській вищій школі), узагальнення (для формування авторських висновків).

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день науково-дослідницька діяльність (НДД) є однією з визначальних складових у роботі педагога, що зумовлює сформованість у них високого рівня дослідницької компетентності (ДК).

Щодо поняття компетентності, то виокремлюють різні наукові підходи до його вивчення. Так, особистісний підхід бере початок з практики профвідбору і спрямований на виявлення поведінкових характеристик людини. Основне питання, що вирішується в межах цього підходу, – які особистісні риси фахівця визначають його успішні дії. У цьому разі компетентність – це основоположний поведінковий аспект або характеристика, що може проявлятися в ефективній і / або успішній дії і яка залежить від контексту дії, організаційних факторів середовища, а також чинників професійної діяльності [1].

Прихильник цього підходу Р. Вільямс розглядає компетентність як провідну характеристику особистості, розуміючи під нею «базову характеристику людини, яка зумовлює причиново-наслідковий зв'язок з критеріями ефективності та високої якості виконання певного виду діяльності» [2]. Автор відносить до компетентності мотиви, характерні риси, уявлення про себе, оцінки і цінності, знання, когнітивні або поведінкові навички. Вони виступають достатніми підставами для того, щоб відокремити хороших виконавців від звичайних або ж ефективну діяльність від неефективної.

Діяльнісний підхід до проблеми компетентності фахівців з'явився як відповідь на незадовільну підготовку менеджерів у 80-х роках минулого століття. Прихильником цього підходу є С. Пері, один із дослідників у галузі управління персоналом. Він вважає, що «компетентність – це набір взаємопов'язаних знань, умінь і здібностей, необхідних для виконання певної діяльності, які можуть бути оцінені з точки зору ефективності; можуть порівнюватися з попередньо розробленими стандартами; можуть удосконалитися шляхом навчання» [1].

Оригінальним є визначення компетентності Н. Ничкало, яка зазначає, що компетентність – це не тільки професійні знання, навички і досвід у спеціальності, але і ставлення до справи, визначені (позитивні) схильності, інтереси і прагнення, здатність ефективно використовувати знання й уміння, а також особистісні якості для забезпечення необхідного результату на конкретному робочому місці у конкретній робочій ситуації» [3, с.96].

Грунтовне дослідження компетентностей, потрібних педагогу для ефективної діяльності, виконав Дж. Равен. Вчений зазначає, що ефективно працюють ті вчителі, які мають здатність викладати навчальний матеріал, враховуючи особисті якості своїх студентів, піклуватися про їх розвиток, передбачати і враховувати реакцію слухачів, на практиці демонструвати свої переваги і систему, а також здатні розуміти і успішно впливати на зовнішні щодо освітнього закладу соціальні фактори, які зазвичай обмежують можливість роботи. Як зазначає дослідник, ключовим фактором, який відрізняє ефективних у праці викладачів коледжів від їхніх менш успішних колег є здатність поєднувати центрованість – чуйність, інтереси і захоплення студентів – з директивністю, тобто спроможністю надавати навчанню сенсу і цілеспрямованості.

Дж. Равен стверджує: природа компетентності така, що вона може проявлятися тільки в єдності з цінностями людини – за умови особистісної зацікавленості в певному виді діяльності. Відтак вчений визначає понад тридцять мотивованих здібностей

(цінностей) або видів компетентностей: готовність і здатність навчатися самостійно, самоконтроль, адаптивність, схильність до роздумів про майбутнє, звичку до абстрагування, увагу до проблем, пов'язаних з досягненням поставлених цілей, самостійність, оригінальність, критичне мислення, готовність вирішувати складні питання, дослідження навколишнього середовища, готовність використовувати нові ідеї та інновації для досягнення мети, знання щодо застосування інновацій та ін. [4].

Як переконує американський дослідник В. Кумар, існує прямий зв'язок між професійною компетентністю педагога й успішністю студентів. При цьому, з одного боку, під компетентністю розуміють когнітивну структуру, яка сприяє визначеній поведінці, з іншого боку, – компетентність охоплює широкий спектр навичок і поведінки вищого порядку, що передбачає сформованість стратегічного мислення, здатність вирішувати складні, нетипові завдання [5].

Науковець Дж. Старк вважає, що професійна компетентність формується у взаємозв'язку з певними соціальними установками фахівця:

- професійною ідентичністю – прийняттям професійних норм і відповідальності через процес фахової соціалізації;
- професійною етикою – освоєнням етичних норм професії;
- конкурентоспроможністю – здатністю до ефективної професійної діяльності в структурі ринкових відносин;
- мотивацією до продовження освіти – потребою в самовдосконаленні професійних умінь і знань, щоб відповідати вимогам сучасності;
- прагненням до наукового вдосконалення – бажанням здобувати нові знання через виконання досліджень [6].

Інші американські дослідники (С. Бордман, Г. Браун та ін.) підкреслюють, що професійна компетентність – це знання та вміння, які дають педагогу змогу бути успішним. Для ліпшої результативності навчального процесу викладачі повинні мати досвід у широкому спектрі компетенцій, які необхідні для діяльності в особливо складному середовищі, де щодня потрібно приймати низку нестандартних рішень [7; 8].

Вітчизняна дослідниця Г. Єльнікова аналізує професійні компетентності, потрібні для успішної професійної діяльності науково-педагогічних працівників. Складниками компетентнісної моделі педагогів є: *базові компетентності*, які визначаються такими компетенціями, як фахова, соціальна, загальнокультурна, здоров'язбережна, громадянська та інформаційна; *загальнофахові* (когнітивні (базові, методологічні); *функціональні* (проектувальні, організаційні, управлінські, дослідницькі, виконавські); *особистісні* (професійні, креативні, комунікативні), *спеціальнофахові* (специфічні для кожної категорії науково-педагогічних працівників) [9].

Отже, необхідною компетенцією педагога є дослідницька, сутність якої авторка визначає як здатність до творчого пошуку, творчого навчання студентів через опрацювання й упровадження у практику більш досконалих методів і прийомів, засобів і форм навчання та виховання; наукового аналізу й узагальнення свого педагогічного досвіду; дослідницької діяльності на шляху дальшого вдосконалення навчально-виховного процесу; сміливого експерименту, педагогічного ризику, активного пошуку й відстоювання істини.

Щодо дослідницької компетентності, то є кілька підходів до визначення цього поняття – системний,

знаннєвий, процесуально-технологічний, компетентнісний, функціонально-діяльнісний, ціннісний.

У межах системного підходу ДК розглядають як «складову професійної компетентності» [1] та як «невід’ємний компонент загальної та професійної освіти» [9]. Дослідницька компетентність визнається вченими однією з ключових.

Дослідницька компетентність з позицій процесуально-технологічного підходу (М. Архипова) розглядається як володіння людиною відповідними дослідницькими здатностями [10]. Варто зазначити, що ДК в цьому підході розглядається як сукупність знань у певній галузі науки, сукупність методів для виконання дослідницької діяльності.

Згідно зі знаннєвим підходом, ДК – це сукупність знань, умінь і навичок, потрібних для виконання дослідницької діяльності (С. Сисоєва, Л. Козак) [11].

Інше визначення подають представники функціонально-діяльнісного підходу. З цієї позиції дослідницька компетентність розглядається як сукупність особистісних якостей, потрібних для ефективної дослідницької діяльності, і отожднюється з «функціональною компетентністю» [12].

Так, американо-американський учений Л. Кохен визначає ДК як інтегровану динамічну властивість людини, яка виражається в єдності психологічної, науково-педагогічної і практичної готовності до аналітичної та проєктної діяльності, виконання НДД та впровадження результатів досліджень у свою практичну роботу [12].

У межах компетентнісного підходу ДК містить функціонально-діяльнісний та особистісний аспекти. Виходячи з цього, дослідницька компетентність характеризується здібностями студентів адаптуватися в умовах дослідницької діяльності, самореалізовувати свій особистісний потенціал у професійній сфері, продовжувати свою освіту, встановлювати міжособистісні, ділові, професійні, соціальні зв’язки.

Підкреслимо, що ДК педагога має перетворювальний характер. З огляду на це, О. Дубасенюк, Н. Сидорчук [13, с.308] визначають її як здатність і готовність особистості освоювати і здобувати нові знання, переносити контекст діяльності з функціонального до перетворювального. Для цих дій потрібна сукупність особистісних якостей, за допомогою яких людина стає активним суб’єктом діяльності.

У нашому дослідженні значний інтерес становить дослідницька компетентність педагога, яка визначає шлях його оволодіння спеціальними знаннями і досвідом дослідницької діяльності. Вважаємо, що структурні компоненти дослідницької компетентності повинні збігатися з компонентами дослідницької діяльності, а єдність теоретичних і практичних дослідницьких умінь складає модель дослідницької компетентності педагога. Поняття ДК педагога можна пов’язати зі здатністю вирішення творчого, дослідницького завдання, яка передбачає опанування основних етапів діяльності, характерних для дослідження в науковій сфері.

Найбільш доцільним нам бачиться системний підхід. На нашу думку, викладач вищої школи повинен володіти ДК як невід’ємною складовою професійної компетентності і, не претендуючи на масштабні наукові розвідки, виконувати педагогічні дослідження, володіючи при цьому вміннями і способами виконання дослідницької діяльності на рівні технології.

Отже, доходимо висновку, що ДК педагога – це інтегральна якість особистості, яка передбачає володіння вміннями і способами дослідницької діяльності з метою пошуку знань для вирішення освітніх проблем і побудови процесу навчання.

Розглянемо особливості формування дослідницької компетентності студентів на прикладі деяких європейських країн.

У зарубіжній вищій школі склалася специфічна концепція організації та стимулювання НДД студентів. Вона реалізується на двох взаємопов’язаних етапах: навчально-дослідницька робота на молодших курсах у рамках базового рівня та наукова діяльність на старших курсах навчання [14].

На першому етапі дві треті навчального часу відводяться на самостійну роботу, яка чітко планується і контролюється викладачами. На цьому етапі студенти розвивають базові дослідницькі навички.

Залучення студентів до НДД в основному відбувається на другому етапі. У ЗВО Німеччини, Франції, Великобританії її виконання є основою професійної підготовки здобувачів, які орієнтовані на наукові дослідження після закінчення університету.

Система організації та стимулювання розвитку дослідницької компетентності студентів у закордонних вишах не уніфікована. Відмінності існують навіть у масштабі однієї країни. Відмінним також є рівень реалізації НДД студентів: в одних ЗВО практикуються лише її окремі елементи, а в інших – цілісна система, яка передбачає виконання студентами наукових досліджень протягом усього навчання в університеті. Проте можна виокремити й низку спільних характеристик – у теоретичному обґрунтуванні, принципах реалізації, формах і методах організації НДД студентів. Розглянемо деякі з них.

У розвинених зарубіжних країнах система освіти базується на свідомому та активному засвоєнні навчального матеріалу, на розвитку логічного мислення, творчих здібностей, закладених у кожній людині. З цією метою застосовуються активні форми занять: лекції, співбесіди, практикуми, семінари, ділові ігри, розбір ситуацій та ін.

Так, провідною дослідницькою технологією є проєктне навчання. Проєкт передбачає самостійне вирішення реальної проблеми через міждисциплінарний підхід. Дослідницька робота над проєктом супроводжується вивченням проблемно-орієнтованих освітніх компонентів. При цьому проблемне навчання передбачає поєднання самостійної роботи студентів із заняттями в малих дослідницьких групах, які забезпечують швидке залучення до НДД та наукової творчості. Зокрема, у Великобританії до складу дослідницьких груп разом із студентами входять аспіранти. Практикується міждисциплінарний метод формування груп, при якому аспіранти та студенти в своїх групах отримують можливість обмінюватися думками з іншими колегами, зокрема знаходити та формулювати нові, оригінальні шляхи вирішення проблеми. Роль керівника при цьому змінюється: він стає одним із членів групи і спільно з іншими, спираючись на свій досвід, шукає вирішення проблеми, визначеної перед групою [14].

У дидактиці зарубіжної вищої школи акцент робиться на активні види самостійної дослідницької роботи. Тому основна увага при її організації приділяється вступним проблемно орієнтованим лекціям, семінарам і практичним заняттям, які спонукають студентів до застосування отриманих знань на практиці, стимулюють активність і самостійність, творчий пошук.

Так, німецькі дослідники рекомендують такий алгоритм самостійної роботи здобувачів (на прикладі підготовки математиків) у формі замкнутого навчального циклу:

1) лекція: пояснення цілей та змісту самостійної роботи на основі конкретного навчального матеріалу,

зразків завдань з підручника; короткий теоретичний огляд та роз'яснення типу завдань і методів їх вирішення;

2) первинна самостійна робота: опрацювання лекції (конспект, підручник) з метою поглиблення та закріплення знань; вирішення типових завдань;

3) практичне заняття: обговорення основних аспектів лекції; обговорення суттєвих логічних помилок і похибок у розрахунках; контроль знань; робота з довідниками та іншими допоміжними засобами;

4) вторинна самостійна робота: обмірковування завдань, обговорених на практичному занятті та вирішення додаткових завдань (повторення); повторне опрацювання та доповнення записів лекцій (резюме, самоконтроль, закріплення) [15].

Більш широкі можливості з формування дослідницької компетентності надають студентам різні форми практик, які організовані за принципом зростаючих вимог та займають у процесі навчання в закордонних вишах вагоме місце. У процесі практики поєднуються дидактичні та виховні аспекти, відбувається розвиток наукових і професійних здібностей студентів, які передбачають наукову роботу і практичну діяльність.

Так, у німецьких університетах на педагогічних спеціальностях передбачається проходження кількох видів практик. Якщо перша і друга є вступом до фаху, то вже починаючи з третьої практики, студент повинен чітко окреслити коло своїх наукових інтересів. У всіх університетах Франції велике значення надається стажуванню на підприємствах (освітніх закладах та ін.), відмінність у характері якого обумовлена особливостями наукової підготовки здобувача та обраним профілем навчання; наявністю в деяких закладах дослідницьких лабораторій, де студенти також можуть на практиці застосувати здобуті знання.

Особлива роль у закордонних університетах належить консультаціям. Вважається, що під час кон-

сультацій, особистих бесід зі студентами найкраще можна виявити і оцінити рівень їхніх знань і надати точні вказівки для подальшої роботи. Консультація сприймається як явище, яке доповнює освітній процес, як вид допомоги, один із провідних шляхів підвищення рівня знань студентів. Головними умовами успішного консультування є ретельна процедура вибору консультанта та системність цього процесу [14].

Таким чином, зарубіжні вищі школи надають широкі можливості здобувачам розвинути дослідницьку компетентність через навчальну та наукову роботу з використанням активних форм, методів і технологій.

Висновки. Науково-дослідницька складова в діяльності педагога зумовлює сформованість у нього дослідницької компетентності. Провідними якостями майбутнього професіонала стають навички аналітичної та проектної діяльності, виконання НДД та впровадження результатів досліджень у свою практичну роботу. Розвиток дослідницької компетентності студентів у європейських університетах реалізується поетапно в процесі неперервної освіти: навчально-дослідницька робота на молодших курсах у рамках базового рівня та наукова діяльність на старших курсах навчання. Загальною тенденцією цього процесу в зарубіжній вищій школі є раннє залучення студентів до НДД. Ефективній організації наукової діяльності студентів сприяють певні педагогічні умови (цілеспрямоване заохочення НДД здобувачів, посилення принципу міждисциплінарності, на противагу високому ступеню спеціалізації) та застосування активних форм і методів навчання: співбесід, практикумів, семінарів, ділових ігор, аналізу ситуацій, практики, стажування, самостійної роботи у формі замкнутого навчального циклу. Напрями подальших досліджень вбачаємо у визначенні можливостей та шляхів впровадження позитивного зарубіжного досвіду формування дослідницької компетентності у вищій школі України.

Список використаної літератури

1. Варга Н.І. Формування дослідницької компетентності викладача вищої школи США: дис. ... докт. філос. зі спец. 011 «Освітні, педагогічні науки». Ужгород, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2022. 275 с.
2. Williams R. Performance management: perspectives on employee performance. London; Melbourne: International Thomson Business Press, 1998. 263 p.
3. Ничкало Н.Г. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика: монографія. Хмельницький: ТУП, 2002. 334 с.
4. Raven J. Competence in modern society: its identification, development and release. New York: Royal Fireworks Press, 1984. 251 p.
5. Kumar V. The influence of teacher's professional competence on students' achievement. IOSR Journal of Engineering. 2013. № 3(11). P.12–18.
6. Stark J. Professional education [microform]. Washington, DC: ERIC Clearinghouse on Higher Education, 1987. 130 p.
7. Boardman C. Writing to communicate: paragraphs and essays. 2nd ed. New York: Pearson Education. 2002. 208 p.
8. Brown H. Teaching by principles, an interactive approach to language pedagogy. 2nd ed. New York: Addison Wesley Longman, Inc., 2001. 491 p.
9. Сльникова Г.В. Компетентнісний підхід до моделювання професійної діяльності керівника вищого навчального закладу. Теорія та методика управління освітою. 2010. № 4. С.10.
10. Архипова М.В. Структура дослідницької компетенції майбутніх інженерів-педагогів. Педагогічний альманах. 2010. Вип. 6. С.83–88.
11. Сисоєва С.О., Козак Л.В. Розвиток дослідницької компетентності викладачів вищої школи: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Видавниче підприємство «Едельвейс», 2016. 156 с.
12. Cohen L. Research methods in education. New York: Routledge. 2007. 657 p.
13. Сидорчук Н., Дубасенюк О. Акмеологічне зростання дослідницької компетентності викладачів університету у сфері педагогічної освіти. Нові технології навчання. 2020. Вип.94. С.306–313.
14. Повідайчик О.С. Теорія і практика підготовки майбутніх соціальних працівників до науково-дослідницької діяльності: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка, 2019. 580 с.
15. Flott-Tönjes U., Albers S., Ludwig M. Fördern planen. Ein sonderpädagogisches planungsund beratungskonzept für förderschulen und schulen des gemeinsamen lernens. Oberhausen: Athena, 2017. 155 s.

References

1. Varha, N.I. (2022). *Formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti vykladacha vyshchoi shkoly SShA* [Formation of research competence of a teacher of a higher school in the USA]. Unpublished PhD dissertation. Uzhhorod, Uzhhorod National University. (in Ukrainian).
2. Williams, R. (1998). *Performance management: perspectives on employee performance*. International Thomson Business Press.
3. Nychkalo, N.H. (2002). *Derzhavni standarty profesiinnoi osvity: teoriia i metodyka* [State standards of professional education:

- theory and methodology]. TUP (in Ukrainian).
4. Raven, J. (1984). *Competence in modern society: its identification, development and release*. Royal Fireworks Press.
 5. Kumar, V. (2013). The Influence of Teacher's Professional Competence on Students Achievement. *IOSR Journal of Engineering*, 3 (11), 2–18.
 6. Stark, J. (1987). *Professional Education [microform]*. ERIC Clearinghouse on Higher Education.
 7. Boardman, C. (2002). *Writing to Communicate: paragraphs and essays*. Pearson Education.
 8. Brown, H. (2001). *Teaching by Principles, An Interactive Approach to Language Pedagogy*. Addison Wesley Longman, Inc.
 9. Ielnykova, H.V. (2010). Kompetentnisnyi pidkhid do modeliuvannia profesiinoi diialnosti kerivnyka vyshchoho navchalnoho zakladu [A competent approach to modeling the professional activity of the head of a higher educational institution]. *Theory and methodology of education management*, 4, 10. (in Ukrainian).
 10. Arkhypova, M.V. (2010). Struktura doslidnytskoi kompetentsii maibutnikh inzheneriv-pedahohiv [The structure of research competence of future engineers-pedagogues]. *Pedagogical almanac*, 6, 83–88 (in Ukrainian).
 11. Sysoieva, S.O., & Kozak, L.V. (2016). Rozvytok doslidnytskoi kompetentnosti vykladachiv vyshchoi shkoly [Development of research competence of higher school teachers]. Edelweiss. (in Ukrainian).
 12. Cohen, L. (2007). *Research methods in education*. Routledge.
 13. Sydoruk, N., & Dubaseniuk, O. (2020). Akmeolohichne zrostannia doslidnytskoi kompetentnosti vykladachiv universytetu u sferi pedahohichnoi osvity [Acmeological growth of research competence of university teachers in the field of pedagogical education]. *New learning technologies*, 94, 306–313. (in Ukrainian).
 14. Povidaichyk, O.S. (2019). Teoriia i praktyka pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv do naukovo-doslidnytskoi diialnostiy [Theory and practice of training future social workers for research activities]. Unpublished PhD dissertation. Ternopil, V.Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University. (in Ukrainian).
 15. Flott-Tönjes, U., Albers, S., & Ldwig, M. (2017). *Fördern planen. Ein sonderpädagogisches planungs-und beratungskonzept für förderschulen und schulen des gemeinsamen lernens*. Athena.

Стаття надійшла до редакції 30.09.2023 р.
Стаття прийнята до друку 04.10.2023 р.

Levrints (Lőrincz) Marianna

DSc, Professor
Philology Department
Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education
Berehove, Ukraine

Varga Nataliya

PhD (Education/Pedagogy)
Department of Hungarian Philology
Ukrainian-Hungarian Educational and Scientific Institute
State University «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

Popyk Yury

PhD Student
Department of General Pedagogics and Pedagogy of Higher School
State University «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

**DEVELOPMENT OF RESEARCH COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS IN HIGHER SCHOOL:
FOREIGN EXPERIENCE**

Abstract. Teacher research constitutes an integral component of a pedagogue's professional activity, serving the purpose of comprehending and transforming the pedagogical reality through the application of scientific insights and methods. One of the benefits of such endeavors is enhanced research competence. The present paper delves into the approaches to developing research competence of students within the higher education institutions of European countries. The research methods include literature analysis, systematization (to elucidate key research concepts), comparative analysis (to discern the peculiarities of research competence development among students in European higher education), and synthesis (to formulate original conclusions). Based on the synthesis of scientific approaches (including the personal, activity-based, competence-based, systemic, knowledge-based, procedural-technological), research competence is construed as an integral quality of an individual, encompassing skills for conducting research to address educational issues and instructional management. A systematic examination of the approaches to research competence development among students in Germany, the United Kingdom, and France reveals a consistent and methodical progression. In the early stages of formal education, students are exposed to research-oriented learning, while in subsequent phases, they actively participate in undergraduate and graduate research. A recurring theme is the early engagement of students in research activities, bolstered by specific pedagogical conditions and teaching methodologies. These conditions include the encouragement of students' involvement in research, the reinforcement of interdisciplinary dimensions, and the pivotal role played by research advisors in coordinating student research endeavors. Additionally, active teaching methods, such as discussions, workshops, seminars, simulations, situational analyses, practical experiences, internships, and independent research, significantly contribute to the effective engagement in research activities. Project-based and problem-oriented learning methods emerge as predominant didactic approaches, seamlessly blending students' autonomous work with collaborative endeavors within small research groups. Key forms of research competence development encompass lectures, seminars, practical sessions, and consultations. These educational formats not only motivate students to apply their acquired knowledge in practical contexts but also ignite their enthusiasm for independent exploration, fostering creativity.

Key words: research competence, scientific research activities, European countries, higher education institutions, forms and methods.